

УДК 336.722.8:339.724.7

МОТИВИ ФІНАНСОВИХ РІШЕНЬ МІГРАНТІВ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ

А.Р. Дуб¹

Висвітлено мотиви прийняття трудовими мігрантами рішень про переказування частини своїх доходів домогосподарствам у країні їх походження. Охарактеризовано чинники, які визначають обсяги грошових трансфертів у розрізі конкретних мотивів. Розглянуто основні мотиви, які впливають на прийняття фінансових рішень членами українських домогосподарств, зайнятих за кордоном, про здійснення грошових переказів на батьківщину, виходячи із напрямів використання домогосподарствами отриманих коштів. На основі аналізу причин переказування коштів українськими мігрантами, оцінено можливість перетворення міжнародних грошових трансфертів на інвестиційні ресурси домогосподарств-реципієнтів.

Ключові слова: фінансові рішення, грошові перекази, мотив, мігранти, домогосподарство.

Постановка проблеми. Починаючи з кінця 90-х років ХХ ст. і донині, трудова міграція членів вітчизняних домогосподарств за кордон була і залишається одним з істотних джерел формування фінансових ресурсів їх сімей на батьківщині. На макрорівні обсяги міжнародних грошових трансфертів, надісланих трудовими мігрантами, часто порівнюють із сумами прямих іноземних інвестицій і розглядають як потенційний інвестиційний ресурс для національної економіки. З огляду на це, особливо актуальними в науковому плані є дослідження причин (мотивів), які спонукають українських трудових мігрантів приймати фінансові рішення, пов'язані зі здійсненням переказів членам своїх домогосподарств в Україні. Виняткової гостроти ці питання набувають у сучасних умовах економічної та політичної нестабільності у країні.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Проблематика трудової міграції та міжнародних грошових трансфертів тривалий час є об'єктом дослідження сучасних зарубіжних науковців. У своїх працях Л. Ансала [1], Д. Григорян та Т. Мелконян [2], Д. Кокс [3], Х. Лін [4], Р. Лукас та О. Старк [5], Х. Рапопорт та Ф. Доквіє [6], Е. Фанкхаузер [7], окрім дослідження економічної природи міграції та грошових переказів, розглядають також вплив зовнішніх чинників на поведінку мігрантів, їхню схильність та мотивацію до переказування коштів своїм домогосподарствам на батьківщині.

У вітчизняній економічній науці напрям дослідження трудової міграції та дотичних до неї питань є доволі молодим. Провідними українськими теоретиками у цій царині є А. Гайдуцький [8], І. Майданік [9], О. Малиновська [10], М. Пітюлич [11] та ін. Основні акценти в їхніх роботах торкаються стану зовнішньої трудової міграції українського населення, її фінансових та соціальних наслідків для окремих регіонів та країни загалом. При цьому, практично поза увагою залишаються питання, пов'язані з виявленням мотивів, які спонукають заробітчани приймати фінансові рішення про здійснення грошових переказів своїм домогосподарствам в Україні.

Мета роботи – виявити основні причини (мотиви), що мають вплив на прийняття міжнародними мігрантами з числа членів українських домогосподарств фінансових рішень про переказ грошових коштів на батьківщину, для оцінювання можливості перетворення міжнародних грошових трансфертів на інвестиційні ресурси домогосподарств-реципієнтів.

Основні результати дослідження. У науковій літературі з проблематики грошових переказів міжнародних трудових мігрантів виділяють два взаємозалежні агреговані мотиви, які спонукають заробітчани до здійснення грошових переказів домогосподарствам-реципієнтам у країнах їхнього походження та впливають на обсяги переказів: альтруїстичний та корисливий [2, с. 5; 5, с. 902]. Під альтруїстичним розуміють своєрідну неписану угоду (домовленість) між мігрантом та членами його домогосподарства-реципієнта про допомогу для забезпечення повсякденних потреб останнього, а також компенсацію йому втрат внаслідок дії форс-мажорних обставин (стихійних лих, нещасних випадків тощо) [4, с. 5]. При цьому, Р. Лукас та О. Старк зазначають, що в моделі чистого альтруїзму (коли мігрант пересилає кошти, керуючись виключно альтруїстичним мотивом) сума переказів є більшою для домогосподарств-реципієнтів з низьким рівнем доходів, за інших умов – величина переказів встановлюється на основі домовленостей між мігрантом та членами його домогосподарства [5, с. 906]. В остаточному результаті кошти, надіслані під впливом альтруїстичних мотивів, повністю використовують на поточне споживання домогосподарства-реципієнтами.

Щодо корисливого мотиву здійснення грошових переказів мігрантами та їх величини, то Р. Лукас і О. Старк виділили три основні причини, які пояснюють його сутність: 1) прагнення спадщини (полягає в тому, що мігранти надсилають кошти для підтримки своєї сім'ї та особливо батьків з метою отримання спадщини. При цьому, автори вказують на пряму кореляцію між сумами переказів та можливістю отримати батьківську спадщину); 2) здійснення інвестицій у країні походження мігранта (в цьому разі у домогосподарстві-реципієнті повинна бути особа, гідна довіри мігранта щодо здійснення операцій з його активами. Розмір трансфертів залежатиме, передусім чергу, від відданості та послуху членів родини мігранта); 3) намір мігранта повернутися додому (який зумовлює вкладення надісланих коштів в об'єкти нерухомості та витрачання на благодійництво для підтримки або підвищення свого соціального статусу, а також з метою відновлення стосунків з сім'єю та друзями) [5, с. 904].

Рапопорт Х., Доквіє Ф. та Ансала Л. наводять більш скрупульозний поділ спонукальних мотивів здійснення грошових переказів трудовими мігрантами: альтруїстичний, обмінний, отримання спадщини, стратегічний, інвестиційний, страховий [6, с. 11-39; 1, с. 14-36; 2, с. 5]. Перші чотири визначаються індивідуалізмом мігранта, а останні два – домовленістю в межах сім'ї [6, с. 11-36].

На основі емпіричних досліджень [6, с. 11-39] встановлено, що суми грошових переказів залежать від багатьох чинників, серед яких: доходи та освіта мігранта, час його перебування за кордоном, віддаленість країни перебування мігранта від країни розміщення домогосподарства-реципієнта трансфертів, кількість трудових мігрантів з одного домогосподарства, тенденція щодо зрос-

¹ доц. А.Р. Дуб, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

тання доходів реципієнтів трансфертів, наявність несприятливих короткострокових шокових ситуацій у доходах реципієнтів, величина активів домогосподарств-реципієнтів (земельних ділянок, будівель, худоби тощо) та ін. Домінування конкретного мотиву зумовлює варіювання кореляції зазначених факторів із сумами грошових переказів трудових мігрантів. Далі розглянемо ті чинники, які мають найвагомійший вплив на прийняття фінансових рішень про здійснення грошових трансфертів та їх обсяги, у розрізі зазначених вище мотивів.

Альтруїстичний мотив вважають, у більшості випадків, визначальним у прийнятті рішення про переказування коштів. Зокрема, Л. Ансала вказує на те, що мігранти, як правило, відчують безкорисливу потребу підтримувати свої сім'ї, з чого випливає, що грошові перекази є досить стабільним джерелом доходів для родин мігрантів, і, ймовірно, залишатимуться таким і в майбутньому [1, с. 15].

Альтруїстичний мотив лежить в основі багатьох емпіричних досліджень, які торкаються як ймовірності здійснення грошових переказів, так і їх сум. Результати засвідчують, що: а) мігранти з вищими заробітками, зумовленими легальним статусом зайнятості та професійними навичками, переказують більше коштів, ніж заробітчани із меншими сумами доходів; б) домогосподарства-реципієнти з нижчими доходами у країні походження мігранта отримують більші суми грошових переказів; в) сума грошових переказів мігранта членам домогосподарства-реципієнта залежить від міцності сімейних стосунків та наміру заробітчанина повернутися додому; г) грошові перекази мігранта негативно корелюють із збільшенням кількості осіб, що мігрують з цього ж домогосподарства, та з іншими джерелами доходів домогосподарства; д) часова характеристика грошових переказів залежить від величини та характеру доходів мігранта (наприклад, якщо заробітна плата мігранта зростає з набуттям досвіду роботи на ринку праці країни перебування то і сума грошових переказів домогосподарствам-реципієнтам матиме тенденцію до зростання через деякий час; якщо ж мігрант цінує власне споживання у майбутньому вище, ніж підтримку домогосподарства-реципієнта в перспективі, то сума грошових переказів буде з часом знижуватися) [7, с. 139].

Грошові перекази, що скеровуються домогосподарствам-реципієнтам для повернення позик інвестованих в освіту та/або міграцію, тісно пов'язані з угодами сімейної позики, які західні науковці, зокрема Х. Рапопорт та Ф. Доквіє, трактують як інвестиційний мотив [6]. Тобто йдеться про те, що через обмежений доступ домогосподарств до кредитного ринку, вони позичають кошти в інших домогосподарств на умовах повернення і, доволі часто, платності. Здебільшого, основною метою позики є фінансування освіти та оплата послуг, пов'язаних з виїздом члена домогосподарства на заробітки за кордон. У цьому вимірі, вихідним моментом у прийнятті рішення про здійснення міжнародних грошових трансфертів повинно бути підвищення доходів сім'ї, а не зниження невизначеності в майбутньому [6, с. 28].

Домінування позикового елемента у прийнятті рішення про здійснення грошових трансфертів передбачає виконання трьох умов: 1) домогосподарство-реципієнт не може використовувати грошові перекази для здійснення капіталь-

них інвестицій; 2) перекази повинні здійснюватись регулярно без тенденції до зниження через деякий час (поки позики не будуть повністю повернені); 3) сума переказів повинна позитивно корелювати із величиною отриманої позики [6, с. 32], тобто, чим вищі початкові інвестиції в мігранта, тим більшими будуть суми грошових переказів, які повинні компенсувати вкладені кошти [1, с. 20].

Розглядаючи інвестиційний мотив, також вважаємо, що його не варто обмежувати тільки раніше здійсненими інвестиціями (тобто компенсацією раніше вкладених позикових коштів). Виходячи з корисливих міркувань, мігрант (одноосібно або ж за домовленістю із членами домогосподарства-реципієнта) може прийняти рішення про здійснення міжнародних грошових трансфертів з метою їх інвестування (у започаткування власного бізнесу, вкладення коштів у фінансові інструменти тощо) у країні розташування такого домогосподарства. При цьому, вихідним моментом прийняття рішення є максимізація майбутнього добробуту домогосподарства-реципієнта коштів. Водночас, такий інвестиційний мотив може характеризуватися варіативністю сум та нерегулярністю здійснення переказів, і, майже напевно, відобразатиме наміри мігранта повернутися додому і взяти участь в управлінні інвестованими активами.

Наступним мотивом здійснення грошових переказів міжнародними трудовими мігрантами є своєрідний обмін між мігрантом та домогосподарством-реципієнтом, суть якого зводиться до "купівлі" за переказані заробітчанином кошти певного набору послуг, таких як турбота про його активи (будівлі, землю, інвестиції тощо) або рідних (дітей, літніх батьків) удома. Х. Рапопорт та Ф. Доквіє зазначають, що розмір грошових переказів при обміні залежатиме від ринкової вартості отриманих послуг. Так, за опіку рідними сума трансфертів буде визначатися ринковою ціною таких послуг та витратами, які здійснили реципієнти коштів, надаючи такі послуги [6, с. 13]. Д. Кокс же доводить, що зростання доходів осіб-надавачів послуг може спричинити до зменшення їхнього бажання піклуватися активами та родичами мігранта, а це, своєю чергою, підвищує вартість послуг, а отже, зумовлює збільшення сум трансфертів. У зв'язку з цим, виходячи з мотиву обміну, до надання послуг найімовірніше залучатимуться особи з низькими доходами, що дасть змогу зменшити переведені їм суми [3, с. 515, 532].

Ще одним мотивом переказування міжнародними трудовими мігрантами грошових коштів додому може бути бажання отримати спадщину. Йдеться про те, що батьки можуть заохочувати здійснення дітьми переказів, пропонуючи за це своєрідну винагороду у формі земельних ділянок та іншого майна. Виходячи з цієї точки зору, грошові перекази можна вважати стратегією інвестування в майбутню спадщину з боку мігрантів, та планом забезпечення грошових надходжень у сім'ю з боку домогосподарства. Щодо обсягів трансфертів, то спочатку можна очікувати зростання суми грошових переказів мігранта, але із збільшенням кількості мігрантів з числа членів домогосподарства, ці суми можуть зменшуватись, оскільки ефект конкуренції супроводжуватиметься зниженням ймовірності отримання спадщини кожним мігрантом. На зростання сум грошових переказів також можуть вплинути: активи і доходи самого домогосподарства; ймовірність отримання мігрантом спадщини (що залежить від віку батьків,

кількості братів та сестер тощо); добробут та доходи мігранта у країні перебування. До зменшення ж обсягів переказів може спричинити зростання ступеня ризику отримання спадщини [6, с. 33-34]. Отже, здійснення грошових переказів мігрантами може стати конкурентною перевагою в боротьбі за спадщину, а можливе позбавлення прав на спадок – загрозою їх майбутнього повернення та перебування в домогосподарстві, з якого вони походять.

Здійснення грошових переказів, в основі яких лежить страховий мотив, насамперед, пов'язаний зі специфікою формування доходів домогосподарств, основним джерелом яких є сільськогосподарська діяльність. Зумовлено це нестабільністю доходів через сезонний характер сільськогосподарського виробництва, природно-кліматичними умовами, іммобільністю земельних ресурсів, відносною технологічною стабільністю виробництва, високою вартістю отримання інформації. Недоступність сільськогосподарського страхування для більшості домогосподарств у країнах, що розвиваються, через недосконалість страхового ринку та високу вартість послуг, зумовлює потребу в додаткових джерелах коштів, якими можуть стати саме грошові перекази трудових мігрантів. При цьому, діяльність мігрантів, пов'язана з отриманням доходів, як правило, не повинна корелювати з ризиками, притаманними його домогосподарству [6, с. 19-20].

Сума грошових переказів для домогосподарств може збільшуватись в разі настання критичних (шоків) ситуацій та потреби в коштах для запобігання ризикам, та зменшуватись в разі виникнення ризиків, пов'язаних з роботою та перебування мігранта у країні перебування. Емпіричні дослідження засвідчили, що в умовах настання шоків для домогосподарства ситуації, мігранти як із заможніших сімей, так і з бідніших – намагаються надсилати достатню кількість коштів для мінімізації можливих негативних наслідків таких шоків. Звідси випливає, що грошові перекази, зумовлені страховим мотивом, прямо не залежать ні від доходів мігранта, ані від доходів домогосподарств-реципієнтів. Проте, на відміну від альтруїстичного мотиву, страховий зумовлює досить нерегулярне надсилання коштів, але поруч з тим – стабільність сум переказів у період їх здійснення (за альтруїстичного мотиву суми переказів можуть зменшуватись, якщо з плином часу зникають почуття альтруїзму) [1, с. 27].

Побутує й інша гіпотеза щодо суті страхового мотиву: мігранти можуть здійснювати грошові перекази для страхування свого майбутнього в умовах невизначеності доходів. У цьому разі перекази можуть виступати як своєрідна премія, яка гарантуватиме підтримку мігранта домогосподарством, в разі виникнення в нього потреби повернутися додому; або вони можуть бути нагромадженні як страхові заощадження, призначені для повернення додому. Вихідним моментом при цьому є те, що чим вищі рівні ризику отримання мігрантом доходів, тим більше він нагромаджуватиме коштів для страхування свого майбутнього [1, с. 27].

Суть стратегічного мотиву базується на припущенні, що роботодавці у країні перебування, не мають достатньої інформації щодо кваліфікаційних навичок мігрантів, внаслідок чого заробітна плата встановлюється виходячи із середньозваженого рівня по всій сукупності мігрантів. За таких умов працівники більш високої кваліфікації втрачатимуть [1, с. 28].

Виходячи із стратегічного мотиву, для отримання належної заробітної плати мігранти формують групи на основі кваліфікаційних навичок, і тільки більш кваліфіковані працівники повинні мігрувати. Це позитивно вплине на зниження інформаційної асиметрії, і цим самим сприятиме реальній оцінці кваліфікації трудових мігрантів. Варто зазначити, що формування груп за кваліфікаційним рівнем є найефективнішим за умови, коли існує значний розрив у заробітній платі високо- і низькокваліфікованих працівників, а також, якщо індивідуальний рівень кваліфікації мігрантів у країні перебування визначається повільно. Проте може бути ситуація, коли працівники з низькою кваліфікацією за певну платню ("хабар") можуть потрапити до групи висококваліфікованих мігрантів. А це з часом може негативно вплинути на заробітну плату трудових мігрантів. Тому, в межах певної громади під час формування груп намагаються запобігати існуванню подібних явищ [1, с. 29].

Емпіричні дослідження засвідчують, що може виникнути і протилежна ситуація, за якої через асиметричний розподіл інформації між роботодавцями та мігрантами, праця більш кваліфікованих працівників буде недооцінена, через приналежність до групи з нижчою середньою оцінкою кваліфікаційних навичок [6, с. 18]. Загалом же, перекази, здійснювані виходячи із стратегічного мотиву, характеризуються такими ознаками: 1) висококваліфіковані працівники надсилають кошти, керуючись виключно власними інтересами, з метою захистити свою заробітну плату від зниження через вплив працівників з низькою кваліфікацією; 2) грошові перекази будуть здійснюватися не тільки своїм домогосподарствам, але і тим, хто на батьківщині мігранта має владу і може загрожувати його участі у трудовій міграції (своєрідна компенсація за втрачені кошти, отримані від некваліфікованих працівників у вигляді хабарів). Окремі мігранти можуть переказувати кошти працівникам, які залишились удома, керуючись стратегічним мотивом (а зовсім не альтруїстичним); 3) перекази можуть припинитись з часом, коли роботодавці визначають професійні навички працівників, і на їхню заробітну плату не матимуть впливу мігранти з низькою кваліфікацією [1, с. 30].

У реальному житті на фінансові рішення міжнародних трудових мігрантів про здійснення грошових переказів впливають одночасно кілька мотиваторів. Тобто, наявний т. зв. змішаний мотив. У науковій літературі [6, с. 35], зокрема, зазначено комбінацію таких мотивів, як альтруїстичного та обмінного, альтруїстичного та взаємного страхування, альтруїстичного та стратегічного. Виходячи з цього, можна зробити висновок, що альтруїзм переважно домінує у прийнятті рішення про здійснення грошових переказів, ба навіть більше, він може приховувати інші мотиви, нівелюючи їх вплив. Наприклад, перекази на основі альтруїзму сприяють підвищенню рівня споживання домогосподарства-реципієнта і, таким чином, зменшують потребу в їх страхуванні.

Напередодні світової фінансової кризи міжнародні грошові перекази становили понад половину у структурі сукупних доходів 41,3 % українських домогосподарств-реципієнтів таких коштів [12, с. 102]. За результатами обстеження трудової міграції, проведеної в 2012 р., частка домогосподарств-отримувачів міжнародних грошових трансфертів, у структурі сукупних доходів яких

такі кошти становили понад 50 %, становила вже 53,8 %, причому з них тільки 10,9 % домогосподарств оцінювали рівень свого добробуту як середній, 57,4 % – нижче середнього, а 31,7 % відносили себе до бідних та дуже бідних [13, с. 62, 94].

Зважаючи на викладене, а також виходячи з аналізу напрямів використання українськими домогосподарствами коштів, отриманих у вигляді міжнародних грошових трансфертів, можна дійти висновку, що в основі прийняття вітчизняними заробітчанами рішень про переказ коштів лежить саме альтруїстичний мотив. Підтвердженням цього є лівова частка домогосподарств-реципієнтів (77,5 %), які використовували отримані кошти на забезпечення щоденного споживання (придбання продуктів харчування, речей першої необхідності, одягу, оплати комунальних послуг тощо). Варто зазначити, що за період з 2008 по 2012 рр. питома вага таких домогосподарств зросла на 5,5 % [13, с. 93; 12, с. 53-54]. Окрім цього, 40,9 % домогосподарств витрачали отримані суми міжнародних грошових переказів на придбання товарів довгострокового використання (автомобілів, побутової техніки, комп'ютерів тощо), а 29 % домогосподарств (серед домогосподарств-реципієнтів переказів у сільській місцевості – 36 %) – на придбання, ремонт та реконструкцію житла. За цими напрямками використання сум міжнародних грошових трансфертів упродовж 2008-2012 рр. істотних змін не відбулося [13, с. 93; 12, с. 53-54].

Цікавим є той факт, що у 2008 р. 6,5 % домогосподарств-реципієнтів міжнародних грошових переказів використовували отримані кошти на оплату лікування своїх членів, а вже за даними обстеження 2012 р. – ця стаття не виокремлювалася [13, с. 93; 12, с. 54]. Проте у 2012 р. українські трудові мігранти, які перебувають у країнах ЄС понад 8 років, скеровували грошові перекази на оплату лікування для понад 30 % домогосподарств-отримувачів [10, с. 29]. Отже, це можна вважати ще одним свідченням домінування альтруїзму у прийнятті рішень про здійснення міжнародних грошових переказів.

З багатьох чинників (відсутності відповідних навичок, незначних сум трансфертів, обмеження доступу до дешевих кредитів, особистісних характеристик мігрантів та ін.) не мали істотного впливу на рішення українських заробітчаних про переказування коштів мотиви, пов'язані з можливістю примноження активів домогосподарства у майбутньому, себто інвестиційні. Як доказ, тільки 10-15 % домогосподарств, які отримували міжнародні грошові перекази, вклали ці кошти в започаткування чи розвиток власного бізнесу, зокрема й у малі форми господарювання на селі [10, с. 9]. Майже аналогічний вплив мали і мотиваційні чинники, пов'язані з інвестиціями в людський капітал, тобто фінансування навчання членів домогосподарства мігранта. На такі цілі використовували кошти міжнародних трансфертів тільки 12,4 % домогосподарств у 2008 р. та 11,6 % – у 2012 р. [13, с. 93; 12, с. 53-54].

Варто зауважити також і вплив інвестиційного мотиву – у трактуванні Х. Рапопорта і Ф. Доквіє (повернення позик інвестованих в освіту та/або міграцію) – на прийняття рішень про здійснення грошових переказів українськими мігрантами. Підтвердженням цього є частка домогосподарств-реципієнтів, які

використовували міжнародні грошові трансферти на повернення боргів. Так, у 2008 р. вона становила 10,4 % всіх домогосподарств, що отримували перекази із-за кордону, за даними обстеження 2012 р. ця стаття членами домогосподарств-реципієнтів окремо не виділялась [13, с. 93; 12, с. 53-54]. Проте, за інформацією обстеження довгострокових українських трудових мігрантів, які перебувають на заробітках у країнах ЄС понад 8 років, грошові перекази для повернення боргів використовували 13 % домогосподарств-реципієнтів [10, с. 29].

Ми не відносимо до інвестиційного мотиву мігранта чи його домогосподарства рішення про витрачання сум міжнародних грошових трансфертів на придбання житла, оскільки переважно метою такого вкладання коштів було вирішення житлових проблем і забезпечення членів домогосподарства окремим помешканням, а не отримання доходів від здавання житла в оренду чи його перепродажу з метою отримання прибутку. А за таких умов відсутня економічна природа інвестицій – отримання прибутку. Тому можна припустити, що в основі зазначеного рішення лежать знову ж таки альтруїстичні чинники, навіть незважаючи на те, що внаслідок покращується добробут домогосподарства.

За результатами обстеження трудової міграції населення України 2012 р., питома частка домогосподарств-реципієнтів грошових переказів, які використовували отримані кошти на заощадження, становила понад 22 % (у 2008 р. – 9,7 %). При цьому, серед домогосподарств західних областей цей показник сягав майже 30 %. Варто також зазначити, що домогосподарства сільської місцевості, порівняно з міськими, більш схильні до заощаджень. Виходячи з того, що заощадження – це перенесене на майбутнє споживання, можна зробити висновок про вплив на фінансові рішення мігрантів страхового мотиву. На жаль, немає даних про форми здійснення заощаджень (організовані чи неорганізовані), за якими можна було б стверджувати про присутність інвестиційного мотиву. Поряд з тим, майже чверть трудових мігрантів приймають рішення про здійснення заощаджень у країні перебування. Якщо виходити з вищого ступеня довіри до фінансової системи зарубіжних країн порівняно з українською, то можна припустити, що кошти зберігаються на депозитах (найбільш зрозумілий і простий спосіб збереження коштів, щоправда для легально зайнятих мігрантів), а отже, наявний вплив інвестиційного мотиву на фінансові рішення мігрантів [10, с. 23].

Важко оцінити значення обмінного мотиву на прийняття рішень трудовими мігрантами про здійснення переказів. Але абсолютно логічно припустити його наявність, оскільки обов'язки мігранта щодо ведення домашнього господарства за його відсутності хтось повинен виконувати (чоловік/дружина, діти-підлітки, літні батьки). Отже, частина отриманих членами домогосподарства переказаних коштів, яка використовується виходячи виключно з їх власних міркувань, може розглядатися як своєрідна плата (компенсація) мігранта за виконання його ролі в домогосподарстві на батьківщині. Тобто, можна стверджувати, що обмінний мотив супутній іншим визначальним мотивам здійснення українськими заробітчанами грошових трансфертів.

Доволі складно визначити вплив на фінансові рішення членів домогосподарств з числа мігрантів можливості отримання спадщини, а також стратегіч-

ного мотиву, оскільки даних, які б їх підтверджували, не знайшли. На жаль, немає інформації про використання міжнародних грошових переказів домогосподарствами в умовах сучасних кризових явищ у національній економіці. Але вважаємо, що частка міжнародних грошових трансфертів у складі сукупних доходів домогосподарств-реципієнтів аж ніяк не зменшилась, а навіть навпаки, зважаючи на їх надходження у вільноконвертованій валюті та значної девальвації гривні (в три рази), – зростає.

Суперечливим питанням у проведеному аналізі може стати вплив мігранта на використання коштів грошових переказів домогосподарством-реципієнтом. Але дослідження засвідчують, що серед довгострокових мігрантів, які перебувають у країнах Західної Європи понад 8 років, майже третина визначала напрями використання трансфертів, у 40 % випадків такі рішення приймали спільно мігрант та члени його домогосподарства на батьківщині, а в 28 % – рішення приймали члени домогосподарства самостійно без погодження з відправником переказу [10, с. 29]. Це дає підстави припустити, що вплив короткострокових (сезонних) трудових мігрантів на використання надісланих ними коштів, є значно вищим.

Висновки. На основі викладеного вище можна стверджувати, що прийняття українськими трудовими мігрантами фінансових рішень про розподіл зароблених за кордоном коштів (на особисте споживання та здійснення переказів домогосподарствам на батьківщину) здійснювалось, виходячи із змішаного мотиву, за домінування альтруїзму (у трьох із чотирьох випадків), що зумовлено важким матеріально-побутовим становищем домогосподарств-реципієнтів. Альтруїзм доповнювався інвестиційним та страховим мотивами (у кожному сьомому – у поверненні раніше використаних позикових коштів та у кожному п'ятому випадку – у здійсненні заощаджень), які, через брак необхідної для аналізу інформації, доволі важко відокремити один від одного. І нарешті ще однією складовою частиною змішаного мотиву була своєрідна плата членам домогосподарства на батьківщині за виконання обов'язків мігранта за його відсутності, т. зв. обмінний мотив.

Отже, проведене дослідження довело, що нині міжнародні грошові перекази заробітчани з числа членів українських домогосподарств недоцільно розглядати як інвестиційний ресурс ні для окремо взятого домогосподарства, ані для держави загалом, оскільки вони практично повністю скеровуються на поточне споживання. Для трансформації грошових трансфертів в інвестиції потрібно створити сприятливі умови для їх реалізації в Україні, що, на нашу думку, сприятиме зміні мотиваторів у прийнятті рішень про переказування коштів.

Література

1. Ansala L. Motives, Channels and Migration for Remittances: Evidence from Uganda, Senegal and Nigeria / L. Ansala // Master Thesis in Economics. – Finland : School of Economics, Aalto University, 2012. – 175 p.
2. Grigorian D. Microeconomic Implications of Remittances in an Overlapping Generations Model with Altruism and Self-Interest / D. Grigorian., T.A. Melkonyan // IMF Working Papers. – January, 2008. – No. 08/19. – Pp. 1-41. [Electronic resource. – Mode of access <http://ssrn.com/abstract=1089685>.
3. Cox D. Motives for private transfers / D. Cox. // Journal of Political Economy. – June, 1987. – Vol. 95. – No. 3. – Pp. 508-546.

4. Lin H.H. Determinants of Remittances: Evidence from Tonga / H.H. Lin // IMF Working Paper. – 2011. – No. 11/18. – Pp. 1-17. [Electronic resource. – Mode of access <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2011/wp1118.pdf>.
5. Lucas R.E.B. Motivations to remit: Evidence from Botswana / R. E.B. Lucas, O. Stark // Journal of Political Economy. – 1985. – Vol. 93. – No. 5. – Pp. 901-918.
6. Rapoport H. The Economics of Migrants' Remittances / H. Rapoport, F. Docquier // IZA Discussion Paper. – March. – 2005. – No. 1531. – 81 p. [Electronic resource. – Mode of access <http://ftp.iza.org/dp1531.pdf>.
7. Funkhouser E. Remittances from international migration: a comparison of El Salvador and Nicaragua / E. Funkhouser // Review of Economics and Statistics. – 1995. – Vol. 77. – No. 1. – Pp. 137-146.
8. Гайдучський П.А. Міграційний капітал: теорія, методологія, практика : монографія / А.П. Гайдучський. – К. : Вид-во ТОВ "Інфосистем", 2010. – 446 с.
9. Майданік І.П. Українська молодь на ринках праці зарубіжних держав / І.П. Майданік. – К. : Вид-во Ін-ту демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, 2010. – 176 с.
10. Малиновская Е. Трудовые мигранты из Украины в странах ЕС и их переводы на родину в посткризисный период. Отчет об исследовании / Е. Малиновская // Сообщество специалистов и практиков в сфере миграции и денежных переводов. – 2013. [Электронный ресурс]. – Доступный с http://mirpal.org/files/files/Malynovska's_report_rus_final_w%20cover.pdf.
11. Пітолиц М.І. Проблеми трансформації грошових переказів трудових мігрантів у інвестиційні ресурси / М.І. Пітолиц, Т.Ю. Ковач // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.10. – С. 232-239.
12. Зовнішня трудова міграція населення України / Український центр соціальних реформ, Держком. статистики України. – К. : ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2009. – 120 с.
13. Звіт щодо методології, організації проведення та результатів модульного вибіркового обстеження з питань трудової міграції в Україні / Міжнародна організація праці. Група технічної підтримки з питань гідної праці та Бюро МОП для країн Центральної та Східної Європи. – Будапешт МОП, 2013. – 98 с.

Надійшло до редакції 04.02.2016 р.

Дуб А.Р. Мотивы финансовых решений мигрантов об осуществлении международных денежных переводов

Раскрыты мотивы принятия трудовыми мигрантами решений о переводе части своих доходов домохозяйствам в страны их происхождения. Охарактеризованы факторы, определяющие объемы денежных трансфертов в конкретных мотивах. Рассмотрены основные мотивы, влияющие на принятие финансовых решений членами украинских домашних хозяйств, занятых за рубежом, об осуществлении денежных переводов на родину, исходя из назначений использования домохозяйствами полученных средств. Исходя из анализа причин перевода средств украинскими мигрантами, дана оценка возможности преобразования международных денежных трансфертов на инвестиционные ресурсы домашних хозяйств-реципиентов.

Ключевые слова: финансовые решения, денежные переводы, мотивы, мигранты, домашние хозяйства.

Dub A.R. Some Motives of Taking Migrants' Financial Decisions on International Remittances

The motives for decision-making of labour migrants about remitting part of their income to households in their native countries are described. The factors that determine the volume of money transfers in the context of specific motives are characterized. The main reasons that affect financial decisions of Ukrainian migrants to remit money to their native countries are shown based on the uses of funds by recipient households. The possibility of transforming international remittances for investment resources of recipient households are evaluated based on the analysis of reasons for remitting money by Ukrainian migrants.

Keywords: financial decisions, remittances, motives, migrants, household.